

Katarína Michtalíková:

Analýza naratívnych techník v diele *Barabáš* od Pära Lagerkvista a ich využitie pre vyjadrenie filozofie existencializmu

Ústav germánských študií FF UK – 2023

Oponentský posudek

Katarína Michtalíková se ve své práci zabývá románem švédského spisovatele Pära Lagerkvista *Barabáš* (*Barabbas*, 1950). Toto dílo je bezpochyby ovlivněno existencialistickou filozofií, což také studentka přesvědčivě dokládá. Jejím hlavním cílem je však zjistit, do jaké míry se vyprávěcí techniky v daném románu podílejí na ztvárnění existencialistických idejí, a za tímto účelem se opírá o poznatky teorií vyprávění, zvláště teorie Franze K. Stanzela.

Budiž řečeno hned z kraje, že se jedná o výbornou práci. Studentka má očividně talent na psaní o literatuře: jednak zvolenému dílu dobře porozuměla, jednak má vynikající vyjadřovací schopnosti. Rovněž prokázala, že dokáže porozumět sekundární literatuře a dobře charakterizovat a syntetizovat poznatky, které v sekundární literatuře nachází. Text je také smysluplně strukturován. Překlepy jsou jen ojedinělé (např. „koceptov“ - 13, „rovako“ - 45, BACKWELL - 50). Za jediný výraznější nedostatek práce tedy považuji fakt, že studentka dosud nemá zažité některé formální standardy vědecké práce; budu specifikovat níže.

Kromě Úvodu a Závěru má práce tři hlavní části: v prvních dvou kapitolách autorka představuje teoretický základ, z kterého bude vycházet v kapitole třetí. V kapitole 1 osvětluje vybrané aspekty teorie vyprávění F. K. Stanzela a v kapitole 2 vybrané aspekty existencialismu. Obě tyto části jsou zdařilé, i když je třeba podotknout, že zvláště druhá kapitola je značně selektivní a z děl zmíněných filozofů by se daly vybrat i některé další poznatky a pojmy, které by se v analýze ve třetí kapitole také dobře uplatnily. Obzvláště zde postrádám pojem „odcizení“; pokud jsem se nepřehlédl, toto slovo se nevyskytuje v celé práci ani jednou. Jsem si sice vědom toho, že studentka pojednává o tomto fenoménu pod spřízněnými výrazy jako „osamelost“ nebo „neschopnost patričnosti“ (10), ale „odcizení“ je přece jen jeden z klíčových a zavedených pojmů filozofie existence. V kapitole 3 studentka analyzuje Lagerkvistův román s pomocí Stanzelovy teorie a dobře propojuje naratologický rozbor s vybranými existencialistickými prvky. Dochází přitom k některým pozoruhodným postřehům o funkční souvislosti mezi Lagerkvistem použitými vyprávěcími technikami a existencialistickou tematikou, kterou se spisovatel snažil ztvárnit.

Pokud jde o výše zmíněné formální standardy vědecké práce, studentka téměř nikdy ze sekundární literatury necituje, *pouze* ji parafrázuje. To by snad ještě nebyl velký problém, i když to na čtenáře zvyklého číst vědecké texty působí poněkud podivně. Horší je, že způsoby, jakými K. Michtalíková parafrázuje, mají některé začátečnické nedostatky. Obecně studentka příliš často používá delší parafráze i rozsáhlejších textů a teprve na konci parafrázy uvede čísla stránek pramene, z kterého informace přejala. Dále se v textu setkáváme s převyprávěním informací, které se v originále nacházejí na různých stránkách, přičemž stránkový odkaz v

poznámce pod čarou se hodí jen k určité části převyprávěného. A nakonec se v textu lze setkat i s vyloženě nesprávnými parafrázemi; jednu konkrétní ze strany 26 uvedu u obhajoby. O tom, že studentka dosud nemá zažité některé formální standardy vědecké práce, svědčí také skutečnost, že v bibliografii na str. 49-51 nejsou příjmení autorů sekundární literatury seřazena abecedně a u článků chybí stránkový rozsah.

Problematické je také někdy příliš volné zacházení s použitými pojmy či termíny. Například na str. 10 studentka uvede, že se bude zabývat třemi „tezemi“ existencialismu, které následně vyjmenuje, ale první označí za „problematiku“, druhou definuje poněkud nejasně a třetí označí za „východisko“. Na straně 27 o těchto třech „tezích“ pro změnu hovoří jako o „tematických oblastech“, přičemž první z nich je „téma“, druhá z nich je „pohľad“. Takovéto volné střídání různých výrazů, které mají někdy jen podobný, jindy značně vzdálený význam by se v odborné práci vyskytovat nemělo, jde o příliš nepřesný způsob vyjadřování. Slovo „teze“ přece znamená něco hodně jiného než „problematika“ či „téma“.

Toto vše zde ale uvádím především proto, aby si studentka tyto nedostatky uvědomila a vyvarovala se jich v dalším studiu. Nepovažuji je za něco, co by mělo zásadním způsobem ovlivnit hodnocení práce, a to z prostého důvodu: jde o bakalářskou práci, takže jde zkrátka o začátečnické chyby, které lze do budoucna poměrně snadno eliminovat.

Ve zbývající části svého posudku uvedu ještě některé další problematické aspekty práce, ale půjde už jen o dílčí, drobné nedostatky.

Nepřesnému vyjadřování patrně také jde na vrub tvrzení, že podle K. Michtalíkové lze Stanzeltem definovanými vyprávěcími situacemi „interpretovat“ tak komplexní problematiku, akou je filozofia existence“ (11). Toto tvrzení mi připadá přehnané. Stanzelovy vyprávěcí situace jsou přece kategorie, které popisují ryze formální stránku literárních textů, takže „jimi“ těžko můžeme něco interpretovat. Můžeme je jako nástroje textové analýzy k interpretaci použít, ale interpretace jako taková je druh aktivity, který má komplexnější dimenzi.

Ačkoli jsem výše napsal, že práce je dobře strukturována, přece jen se ne vždy do daných struktur vše dobře hodí. Například mi připadá zcela zbytečné do podkapitoly 3.4.3. zařadit dva odstavce (na str. 46) o slepém starci a o římanovi, u kterého Barabáš pracuje, protože jde o zcela vedlejší postavy. Ilustrovat Jaspersovy kategorie viny na těchto vedlejších postavách mi tedy přijde poněkud pomýlené.

Studentka většinou uplatňuje Stanzelovy naratologické kategorie a pojmy velmi dobře, ale pokud jde o tvrzení (37), že žena se zaječím pyskem funguje na str. 33 románu jako reflektor, lze snadno rozporovat. K. Michtalíková zde pojem reflektora použila příliš volně, u Stanzela má přece jen užší, specifitější vymezený význam.

Na str. 22 se uvádí, že Camus získal Nobelovu cenu za „filozofické spisy“. O tom poněkud pochybuji, mimo jiné i proto, že jako důvod udělení ceny Camusovi se oficiálně uvádí toto: „För hans betydelsefulla författarskap, som med skarpsynt allvar belyser mänskliga samvetsproblem i vår tid“ (https://sv.wikipedia.org/wiki/Albert_Camus). A pokud jde o slavné spisovatele, lze tvrdit, že Kafka spadá do symbolismu (26)?

V práci je v některých případech, kdy mi to přijde nepatřičné, používán výraz „teorie“ v plurálu. Například se dočteme o „narativních“ či „naratologických teoriích“ F. K. Stanzela (9, 13), kde by, myslím, bylo vhodnější použít singulár.

V češtině i slovenštině je třeba rozlišovat mezi adjektivy „existenciální“ a „existencialistický“. Na str. 35 by podle mého názoru místo „existenciálních dielach“ a „existenciálne dielo“ mělo být „existencialistických dielach“ a „existencialistické dielo“ a na str. 48 by místo „existenciálních myšlienok“ a „existenciálne dielo“ mělo být „existencialistických myšlienok“ a „existencialistické dielo“. Podobně místo „piétnej rodiny“ (11) by mělo být „pietistickej rodiny“.

Výše jsem sice pochválil studentčiny vyjadřovací schopnosti, ale některé formulace považuji za nešikovné, například „Stanzelovy narativní techniky“ (10) nebo že „vyžitie priamej reči (...) sa (...) radí medzi mimesis“ (35).

A na závěr ještě malý podnět k zamyšlení, vlastně z mé strany ani nejde o kritiku. Na str. 30 je zcela správně poznamenáno, že autorský vypravěč je „jediným, kto má vedomosti o Barabášovom počatí a pôvode. Nikto iný, ani len samotný Barabáš nepozná identitu svého otca (...)“. Zde by bylo opravdu vhodné citovat z románu tyto věty: „Ale jednu věc nevěděli – a nevěděl to vůbec nikdo – totiž že onen Eliahu (...) byl Barabášův otec“ (65).

Tuto bakalářskou práci rozhodně doporučuji k obhajobě a navzdory některým výše uvedeným výtkám navrhuji klasifikaci výborně.

5. 2. 2023

prof. Mgr. Martin Humpál, Ph.D.